

דף סו.

עין משפט א.

חור"מ סימן רנ סעיף ח

ח יג. היוצא בשיירא, והיוצא בקולר, והמסוכן והוא שקפץ עליו החולי והכביד עליו חוליו, והיוצא לים כל אחד מאלו הוי כמצווה מחמת מיתה ^ק, והרי דבריו ככתובין וכמסורין ומקיימין אותם אם מת, ואם ניצל ועמד אפי' קנו מידו במקצת, חוזר כדין מצווה מחמת מיתה.

עין משפט ב.

חור"מ סימן רנב סעיף א

א. מתנת שכיב מרע אינה נקנית למקבל אלא לאחר מיתה ^ר, וע"כ מוציאין אפי' לכתובת בנין דכרין ^ש, למזון האשה והבנות מיד אלו שצויה להם, שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתובה ובמזונות, אבל אלו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

הגה: ודוקא שאין נכסים אחרים אצל היורשים ^ת.

ק. רמב"ם פ"ח מזכיה הלכה כ"ד, וכתב ה"ה שם דכן כתב הרי"ף בגיטין ס"ו ע"א, דארבעת הדברים שהוזכרו במשנה שם ס"ה ע"ב דכולהו כשכיב מרע ומצוה מחמת מיתה הם, וכ"כ הרמב"ן, והר"ן האריך בגיטין והסכים לדעת הרי"ף והרמב"ם, כ"כ הב"י. ומ"מ הסמ"ע בס"ק י"ב כתב דהרבה חולקים על דין זה וס"ל דלא השוו אותן למסורין רק לענין גט בלבד דמהני בזה כתבו בלא תנו משום שמבוהל וטרוד, אבל לענין מתנה לא הוי כמצווה מחמת מיתה כיון שדעתם לחזור.

ר. רמב"ם פ"ח מזכיה הלכה ח' מב"ב קל"ג ע"ב, וכרבא, והטעם שכל עוד נשמתו בו מקוה שיחיה, ואין דעתו להקנותה אלא אחר גמר המיתה, לא כן תקנת חכמים שבנותיו ניוונות, ומזון האשה, וכתובת בנין דכרין תיכף חלה בשעה שהוא גוסס. סמ"ע ס"ק ב'.
ש. אבל לעיקר כתובה מדינא טורפת.

ועיין באבן העזר סי' ק' סעיף א' אם טורפת מטלטלין שנתן במתנת שכיב מרע לאחרים, שמדינא דגמ' טורפת כתובתה רק מקרקע אבל מתקנת הגאונים נגבית אפי' ממטלטלין. חוץ מכתובת בנין דכרין שנגבית רק מקרקעות, אבל לדעת הרא"ש והרשב"א גם כתובת בנין דכרין גובה ממטלטלין שבדורות אלו שניהם שווים. כ"כ הח"מ שם.

ואם צריך שבועה כדין כל טורף ממשעבדי. עיין בפעמוני זהב שהביא פלוגתא בזה.
ת. כי מה שנשאר ביד היורשים הרי הוא כאילו ביד אביהן הנותן, ושייך לומר שאין גובין מהמקבל כשיש ביד הנותן בני חורין. סמ"ע ס"ק ד'.

עין משפט ג.

חור"מ סימן רנ סעיף ד

ד. ח. אם השכיב מרע שייר דבר שלא נתן דינו כמתנת בריא א שאינה נקנית אלא בקניין.

הגה: ה"ה משיכה או מסירה או הגבהה כל אחד לפני קנינו בין קרקע או מטלטלין.

ד. ט. בשייר ועשה קנין, אם עמד אינו יכול לחזור, והשיור בכל שהוא ב בין קרקע בין מטלטלין.

הגה: וי"א דבעינן שיור כדי פרנסתו ג.

עין משפט ד.

חור"מ סימן רנ סעיף ז

ז. יב. גם שכיב מרע ששייר מנכסיו שדינה כמתנת בריא וצריכה קנין ואם עמד אחרי הקנין אינו חוזר כל זה בנתן סתם, אבל אם פירש שמחמת מיתה הוא נותן ד או אפי' לא פירש אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה ה, כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא אפי' יש בה שיור נקנית באמירה י בלא קנין כשימות, ואם עמד חוזר אפי' עשה

א. ממשנה ב"ב קמ"ו ע"ב, ומסקנת הגמ' שם בקנ"א. דבלא שייר כלום יש אומדנא שלא גמר להקנותו עד לאחר מיתה, שחזקה שאין אדם נותן כל מה שיש לו לאחרים והוא ישאל על הפתחים. סמ"ע ס"ק י"ד. ב. דלפעמים יכול להשתכר מכל שהוא בריוח גדול, כמ"ש בס"ב סעיף א', שמעיסתו קימץ ואז אין אומדנא. סמ"ע ס"ק ט"ז. ג. טור בשם הרא"ש פ"ט סי' כ"ו ובתשובה כלל ע"ח סי' ג'. והיינו כדי שיהיה יכול להתפרנס מהריוח או מהפירות קרקע שהשאיר, ואם השיור הוא קרקע שצריך עזרת בני ביתו לסייע בעבודת הקרקע צריך השיור להיות מספיק גם לפרנסת בני ביתו ג"כ. אבל אם השיור הוא דבר שא"צ מלאכה רק לעצמו, א"צ השיור אלא לפרנסת עצמו מהריוח. סמ"ע ס"ק י"ז.

ד. מסקנת הגמ' ב"ב קנ"א והלכתא שם. ה. ממעשה של אחותו של רב דימי שם ב"ב בע"ב. והרא"ש כתב שם דבגילוי מילתא סגי, וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מזכיה הלכה כ"ג. ו. והטעם שכל שלא פירש שמחמת מיתה אמרינן מסתמא לאו מחמת מיתה הוא נתן שא"כ היה לו לתת כל נכסיו, משא"כ כשפירש דבריו או שנראה מתוך דבריו אז מתנת המקצת דינה כמתנת שכיב מרע בכולה. סמ"ע ס"ק כ"א.

קנין.

ח"מ סימן רנ"ג סעיף ב

כב. שכיב מרע שאמר הלואתי או פקדוני שביד פלוני תנו אותם לפלוני דבריו קיימים, ואין צריך במעמד שלושתן^ז, וכן אם אמר שטר חוב שיש לי על פלוני תנו אותו לפלוני זכה במה שיש בשטר^ח וכאילו כתב ומסר אע"פ שלא משך השטר. ואין היורש יכול למחול שטר שניתן במתנת שכיב מרע^ט, ומה שזכה המקבל בשטר חוב הוא שהשכיב מרע נתן כל נכסיו ולא שייר כלום ואם שייר הוי מתנת שכיב מרע במקצת שצריכה קנין ויפוי כוחו, או כשהוא מצווה מחמת מיתה.

הגה: וי"א ששכיב מרע שמקנה הלואה שביד אחר רק בהלואה שיש לו ביד ישראל אבל לא ביד גוי^י ואפי' יש לו משכון או שטר עליה יש להסתפק אם יכול להקנות וכן נראה להורות.

ח"מ סימן רנ"ג סעיף יג

עין משפט ה.

טו. שכיב מרע שאמר תנו לפלוני שוה^כ ר' זוז מייני והחמיץ מקצת היין ההפסד לפי החשבון היחסית. וכן אם אמר תנו לו מדמי ייני ונמכר^ל היין ואבדו מקצת המעות, ההפסד לפי החשבון.

ז. מב"ב קמ"ז ע"ב, וקמ"ח ע"א.

ח. שם קנ"א ע"א מעובדא דאימיה דרב עמרם חסידא, והוא שאמר תנו לפלוני וכל שיעבודה דאית ביה, ואז אמרין הוי כאילו כתב בשטר כן ומסר לידו. כ"כ המבי"ט ח"א סי' י"ח. בשם מהר"י בי רב. אבל מסתימת דברי הרמב"ם והשו"ע אין צורך לומר וכל שיעבודה. ש"ך ס"ק כ"ט.

ט. והטעם שלא תיטרף דעתו של השכיב מרע. סמ"ע ס"ק מ"ד. ועוד שמקבל מתנת השכיב מרע הוא כיוורש ואין היורש יכול למחול חלק של יורש חבירו שם בסמ"ע בשם העיר שושן.

י. כיון שלא סמכה דעת הנותן שיפרע לו העכו"ם לאו למתנה גמורה התכוון. סמ"ע ס"ק מ"ה. ואם הקנה לו גוף המשכון מהני. ש"ך ס"ק ל"א.

כ. מגיטין ס"ה ע"ב וכמו שפי' רש"י שם בדף ס"ו ע"א ד"ה כדי ליפות והתוס' והרא"ש שם.

ל. ואם החמיץ כולו, לא הפסיד המקבל שהרי ציוה ליתן לו דמי היין דהיינו לאחר שנמכר. סמ"ע ס"ק כ"ט.

אבל אמר תנו לפלוני ר' זוז מייני בין אם החמיץ קצת היין או נמכר ואבדו חלק מהמעות, כל האחריות על היורשים^מ ונוטל המקבל מאתים. ואם נתייקר היין לעולם הרווח ליורשים. בכל ענין שאמר. ואם הוזל ההפסד ליורשים.

הגה: נתן לו דבר מסויים כגון חבית אחת מבין חביותיו^נ ואבדה אחת מהן, ההפסד על המקבל^ס.

הגה: ציוה לתת מנה לפלוני מנכסיו, וציוה לאפוטרופוס לברור לו מנה יפה ובריר ואבד, צריכים לתת לו מנה אחר^ע הואיל ולא סיים מנה "זה" אלא הנותן אמר ליתן מנכסיו.

עין משפט וז.ז.ז. אה"ע סימן קמא סעיף יט

כ. היה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי, ואמר שמו ושם עירו ושם אשתו, כותבין ונותנים דזה כשעת הסכנה, אע"פ שלא הכירוהו אח"כ^פ. וי"א דה"מ שראו לו דמות אדם וחזו ליה בבואה דבבואה, שהשדים שכיחי בבורות ובשדות^ז.

מ. כיון שאמר "מייני" ולא "מדמי ייני" אלא כדי להיות לו כל היין באחריות המאנים זוז שאומר ליתן לו. סמ"ע ס"ק ל'.

נ. מהרשב"א בגיטין ס"ו ע"א. ודלא כהרא"ש שסובר שגם זה דבר שאינו מסויים כיון שלא נתברר חלקו מעולם. ש"ך ס"ק י"ז.

ס. בביאורים ס"ק י' כתב שהרב קיצר כאן ומ"מ ההפסד הוא לפי החשבון כמבואר בסעיף ט'. אמנם כל זה כשההפסד הוא נוצר אחר מותו של הנותן, משום דבשעת מיתה תיכף זכה המקבל במתנתו והיורש בירושתו. והרי הם כמו שנים שהטילו לכיס אחד שההפסד הוא לפי החשבון, אבל אם נגנב בחיי הנותן, אחר אמירת הנותן, תלוי אם אמר תנו לו מייני שייחד מדבר מסויים, ההפסד לפי החשבון, אבל אם אמר סתם "מנכסי" הוי כאומר ממה שישאר אחר מותי וההפסד על היורשים בלבד. ועיין שם אם חישב כמה שיש לו אצל אחרים בשעת האמירה כמבואר בסעיף י"א.

ע. ב"י בשם הרשב"א ח"ב סי' של"ד. ואע"פ שציוה לאפוטרופוס לברור לו וכך עשה, מ"מ כיון שלא אמר לו לברר "ולהניח" אלא לברר "וליתן" לו מיד והרי הוא לא קיים ציוויו, משו"ה עדיין כל הנכסים באחריות המנה. כ"כ הרשב"א הטעם שם. סמ"ע ס"ק ל"ב.

פ. משנה שם בגיטין ויבמות קכ"ב ע"א. ואם אמר כל הרוצה לכתוב אם מהני עיין בב"ש דתליא בב' תירוצים של התוס' שם בדף ס"ו. ועיין בב"ה מה שהעיר.

צ. רמב"ם רי"ף והרא"ש. ועיין בסי' י"ז סעיף י' ובב"ה שכתבו דבזמן הזה אין סומכין גם על בבואה דבבואה שאנו לא בקיאין.

אה"ע סימן קב סעיף ג

ג. כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו^ק, ובלבד שהעדים^ר מכירים ויודעין שזה פלוני ואשתו פלונית, והכרה זו מהני אף ע"פ אשה או קרוב או עד אחד, וי"א דגם הסופר צריך שיכירם דצריך לכתוב לשמו ולשמה, ע"כ לכתחילה צריך שגם הוא ידע.

הגה: ד. העדים צריכים להכיר שמו ושמה ושם אביהם, ואם הוחזקו ל' יום בעיר אין חוששין להם^ש, ושם אביו נהגו לכותבו ע"פ עצמו^ת.

ה. היו באותו מקום שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוים^א, אין מגרש אחד מהם את אשתו אלא במעמד חבירו, ובשעת הסכנה כותבין אף שאין מכירין^ב.

אה"ע סימן קמא סעיף טז

עין משפט ט.

יז. האומר כתבו גט לאשתי כותבים ואין נותנים עד שיאמר תנו, חוץ ממסוכן שקפץ עליו החולי מיד, והיוצא בשיירה למדברות, והיוצא בקולר אף על עסקי ממון, והמפרש בים^ג.

ק. משנה בתרא קס"ז. והרא"ש בפסקיו.

ר. היינו עדים החותמים. ודין זה אפי' באשתו עמו כ"כ הח"מ. ואין חוששין שמא יתן מאוחר ויחפה דאין אדם מקדים פורענות לנפשיה מתוס' שם, וכל זה לכתחילה אבל אם לא הכירו וחתמו והאמת כן הוא, כשר הגט בדיעבד, וראיה משעת הסכנה דכותבין אף דאין מכירין, שם בח"מ.

ש. ואז אין צורך עדות להכרה, כיון שהוחזקו ל' יום בעיר בשמותם ושהם בעל ואשה והעדים יודעים מחזקה זו די בכך.

ת. ומשמע אף שלא הוחזק שם אביו ל' יום בעיר, ובכ"י כתב דאיירי שהוחזק שם אביו ל' יום בעיר, אז כותבין על פיו של הבעל, אבל הר"מ כתב דשם אביו שווה לשמו ובעינן ל' יום, או עדות הכרה אפי' ע"פ עד אחד, כ"כ הח"מ.

א. וצ"ל אף שמות אביהם שויין גם של האיש וגם של האשה כולל כינוי וחניכה, ואין חוששין לזה אלא עד שיוודע לנו שקיים בעיר.

ב. גיטין ס"ו ע"א ובשעת הסכנה אף בהוחזקו שוים כותבין ועיין תורת גיטין.

ג. מבתרא קס"ז ע"א. ועיין בב"י שדוקא אם קפץ עליו החולי מיד, אבל אם לא קפץ עליו מיד אין נותנים די"ל מדוע לא אמר לפני כן תנו אם דעתו לתת.

עין משפט י.

אה"ע סימן קמא פעיף יז

יח. ה"ה בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכתבו וגם נתנו לה, ועלה לגג והפיל עצמו ומת, או שהפיל עצמו לים הרי זה גט, גם אם לא אמר תנו, ואפי' שעוד לא נתנו הרי זה יתנו כל עוד נשמה באפו, אבל אם עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו גט כיון שלא אמר תנו⁷.

עין משפט כ.

אה"ע סימן קמא פעיף כא.כב

כא.כב. היו שם שלושה ששמעו קולו מהבור שאמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי, לאו כאומר כולכם הוא, ולכן אחד כותב ושנים חותמין אף שזה לא במעמד זה^ה. היו רבים והוסיף הוליו גט זה לאשתי אחד מוליך בשביל כולם.

כא.כב.כב. אמר שנים מכם הוליו גט לאשתי אף שהיה שם בן ואביו, יכולים שניהם להוליו^י.

דף סו:

עין משפט א.ב.

אה"ע סימן קב פעיף ד

ד. ו. לא יכתוב הסופר וכן העדים לא יחתמו על הגט עד שהבעל יאמר להם, ולכתחילה יאמר לסופר בפני העדים^ז, ואם אמר להם הבעל

ד. מגיטין ס"ד ע"א במשנה. כל עוד נשמה באפו. תוספתא מובאת ברא"ש ורשב"א. וצריך בדיקה ג' פעמים אם לא נטרפה דעתו, כ"כ הר"ן.

ה. טור מרמב"ן ורשב"א.

ו. גיטין ס"ו ע"ב כרב פפי ורש"י שם. ודעת המהרש"ל דאין יכולים להיות אב ובנו לשלוחין היות ולא יכולים לחתום שניהם וכיון שהיו רבים דעתו על עוד אחד אחר, כ"כ הב"ש.

ז. משנה בגיטין ע"א ע"ב עד שישמעו קולו. ויאמר לסופר בפני העדים. ושם בדף ס"ו ע"ב וכו"י דאם אמר להם יכתבו הם בעצמם. ויאמר לסופר בפני העדים - היינו שיהיה הציווי בפני עדים, ואולי לחשוש לסוברים דמינוי הסופר בעי בעדים. וע"כ נהגו היום שהבעל בעת הציווי אומר, אתם עדים פו"פ שמעו מה שאני מצווה לסופר וכו'...

יכתבו בעצמם דמילי לא מימסרן לשליח ^ה, ואפי' אמר לבי"ד תנו גט לאשתי אל יאמרו לאחרים לכתוב, אלא הם בעצמם יכתבו דזה מילי.

ד. ז. אמר אמרו לפלוני לכתוב ולפלוני ולפלוני לחתום, לדעת הרמב"ן לא מהני ^ט דחיישינן שבאופן זה לא יכתוב הסופר לשמה ^י.

עין משפט ג. אה"ע סימן קכ סעיף ח

ח. י. אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי, ולא אמר "כולכם", אחד כותב ושנים חותמים ואחד נותן ^כ.

עין משפט ד. אה"ע סימן קכ סעיף ט

ט. יא. אמר כולכם חתמו, או מנאם אפי' מקצתם ^ל, כולם צריכים לחתום, והשנים החותמים ראשונים הם החותמים משום עדים, וא"כ יזהרו שלא יהיו קרובים או פסולים ^מ, והשאר חותמים משום תנאי, אבל בעינן שכל אחד יחתום במעמד כולם ^נ, ואפי' שזה היום וזה מחר, והשאר שהם

ח. עיין רע"א בחידושו פ"ד דגיטין דזה לא מעשה ואפי' אומר אמרו לא מהני, ואם כתב גט ע"פ אמר אמרו הוי ספק מגורשת, ואם נישאת תצא ובניה ספק ממזרים ופשוט הוא, והוא בשו"ע סי' ק"נ סעיף ג'. ועיין בגיטין ס"ז ע"ב ובמסקנה שם.

ט. ולדעת הרמב"ן הגט בטל, אמנם כל זה רק בכתיבת הגט, אבל בחתימה אינו אלא פסול מדרבנן גם להרמב"ן, כ"כ הב"ש.

י. כלומר דכל זמן שהסופר לא שומע ממש ציווי הבעל מפקפק באמיתת הדבר וישנו חשש שלא כותב לשמה. אך להר"ן והרא"ה דהטעם שבעינן שישמעו קולו הוא דלא אתי לידי חורבא של חתם סופר ועד מהני אם אמר אמרו לפלוני ולפלוני לחתום, ולמעשה כתב הח"מ דגם הר"ן לא כתב כן למעשה, ודעת הגרע"א שהר"ן כתב כן למעשה. וכן הרש"ל פסק כהר"ן והרא"ה למעשה, ועיין בפ"ת. וכשהבעל מצווה בכתבו ותנו, מביאים הסופר והעדים ומצווה אותם בפניהם ויש מצריכים שהציווי יהיה בלשון נוכח בכו"ת אך אין זה מעכב כי שומעים קולו.

כ. משנה ס"ו ע"ב. ואחד נותן, אפי' אותו שכתב או חתם יכול לתת, אבל הכותב לא יכול להיות החותם דזה חתם סופר ועד, ואיכא פלוגתא בזה, ועיין בח"מ.

ל. שם ס"ז ע"ב, כרמב"ם ודלא ר"ן ורש"י.

מ. ועיין בב"י דיש חולקים דסב"ל דבאמצע או בסוף פוסל יותר הקרוב או הפסול, כ"כ הח"מ.

נ. זו דעת התוס' והרא"ש, ולהר"ן מאי דבעינן שכולם יחתמו בפני כולם זהו רק לכתחילה, ומאחר שהתפזרו בפעם הראשונה מותר לאחר מכן לחתום לקיים התנאי זה שלא בפני

משום תנאי יחתמו אפי' אחר שנשאת ^ט.

יב. מת אחד מהם לפני החתימה, הגט בטל דלא נתקיים התנאי ^ע.

זה, ולדעת הרא"ש ותוס' אפשר שאם לא חתם אחד מהם בפני כולם אח"כ הגט פסול אפי' בדיעבד, כ"כ הח"מ, ולבעל המאור אף למ"ד משום עדים לא בעי זה בפני זה, כ"כ הב"ש. ^ט זו דעת הרמב"ם והשו"ע, והב"ש כתב דהתנאי יכול להתקיים ולפעול למפרע אפי' בתנאי דאם ויחולו הגירושין למפרע, והמעשה קיים ולא תצא, ודלא כח"מ שהעיר על הרמ"א וכתב דתצא.

^ע ואם חתם ומת קודם שחתמו האחרים, וחסר בחתימת האחרים התנאי של בפני כולכם תליא בפלוגתת הר"ן והרא"ש ותוס' בח"מ ס"ק כ"א, דלהר"ן רק לכתחילה מצריכים שלא יתפזרו, אבל להרא"ש ותוס' פסול גם בדיעבד.